

TÉNYLEGES LÉTSZÁMOK ÉS HADI FÖLSZERELÉS RÁKÓCZI HADSEREGÉNEK EZREDEIBEN.

MÁSODIK ÉS BEFEJEZŐ KÖZLEMÉNY.

Igen nevezetes magának a túl a tiszai és erdélyi vezénylő tábornok, br. *Károlyi Sándornak*, nagykárolyi várából 1708 április 22-kéről — tehát már közel a tavaszi táborba szállás idejéhez — összes hadairól s ezek létszámáról, elhelyezéséről, kitűzött feladataikról stb. szóló jelentése a fejedelemhez. Rákóczi ugyanis, ez időtájt nagyban készülvén, hogy fő erejével Morvába és Sziléziába törjön, s ez utóbbi tartomány elnyomott protestáns lakosságát a császár ellen föllázítva, itt a titokban vele egyetértő porosz király hadseregével egyesüljön; — tehát erre a döntő vállalatra menél nagyobb hadi erőt összevonandó, felszólítja a tavaly ősszel elvesztett erdélyi részek visszafoglalásával megbízott Károlyit: vegye jól szerbe-számba hadait, és a mit a tervezett erdélyi hadjáratnál nélkülözhetőnek ítél, azt küldje át a Tiszán; nevezetesen egy pár lovas-ezredet és ha lehet, valami gyalogságot is. Erre a fejedelmi fölhívásra felel aztán Károlyi, kimutatván egész hadainak tetteles állományát dandárok szerint, s jelezvén rendeltetésöket.

E jelentés szerint Károlyi hadai négy dandárban állottak: Az első dandár, Nagy-Bánya törzshadiszállással, Kővár-vidékén állomásozott, gr. *Csáky László* dandárnok alatt, s öt lovas-ezredből állt, ú. m. a gr. Teleki Mihályé, tényleg 463 fő; gr. Pekry Lőrinczé, 369; Vay Lászlóé, 698; Jósika Dánielé, 476. = 2869 fő.

A második dandár, br. *Palocsay György* dandárnok alatt Erdélyben, Kalotaszegen és Kolozsvár környékén feküdt, a császá-

riak ellen a Marosig beportyáztván. Szintén öt ezred: ú. m. magáé Palocsayé, 500 fő; br. Sennyey Ferenczé, 600; gr. Csáky Lászlóé, 680; gr. Gyulay Istváné, 700. Végre a gyalogság, Almásy Márton ezrede, 780. = 3160 fő.

A harmadik dandár, ideiglenesen szintén *Palocsay* vezénylete alatt, bent az erdélyi bányahegységet: Abrudbányát és Halmágyvidéket tartá megszállva s Gyula-Fejérvár és Déva felé örködék. Állott e dandár Aranyosszék hadából, 197 fő; Marosszékéből, 200; Háromszék, 98; Udvarhelyszék, 118; Draguly ezrede, 300. És két gyalog-ezred, Eölyüs Jánosé, 700; s Szent-Páli Istváné, 600. Összesen 2213 fő.

A negyedik, legerősebb dandár pedig *Bagossy Pál* dandárnok alatt Nagy-Váradnál képezett ostromzárlatot s a mellett br. Kriechbaum erdélyi cs. tbk. ellen a Körösvölgy szorosaiban és Papmező vidékén s onnat Jenő vára felé vigyáz vala. Állott nyolcz ezredből, ú. m. Szemere László huszárai, 600; Besseney Zsigmondé, 500; néhai Bóné Andrásé, Tardy Ferencz ezredes alatt, 890; Kárándy Mihályé, 500; Krucsay Jánosé, 300. És a gyalogság: Bagossy Pál ezrede, 800; Gődény Pálé, 600; s Ecsedy Jánosé, 300. = 4490 fő.

A második és negyedik dandárbeli ezredeknek mustrája ekkor folyván: Károlyi a tényleges létszámot csak hozzávetőleg, kerek számokban fejezhette még ki, jóllehet alacsonyabbra vette, de megjegyzi: «Ezeknek státus effectivusa *feljebb* fog telni: de ki gyalog, ki rossz lovas, — minek is feltenni!»

E négy dandáron (s természetesen, az ecsedi, huszti, kővári, hadadi, somlyai, sebesvári, szentjobbai, sólyomkői, kisvárdai és farkadi várórségeken s a Ribiczey, Balyika, Csurullya, Fekete Vazul stb.-féle erdélyi guerilla csapatokon) kívül voltak még: 1. *Nyüző Mihály* huszárezrede, mely most a bihari Sárrét mellől az aradi és általában a marosmelléki, gyulai és szegedi ráczokra vigyázott és portyázott, — 600 fő; 2. *Bik László* huszárezrede, 890 fő, mely april 30-ikára Tasnádhoz volt táborba rendelve; 3. *erdélyi vármegyék hada*, 600 fő, hasonlóképp Tasnádhoz, mint gyülekező táborba rendelve, addig, «míg az erdélyi ellenség szándéka elválnék».

E hadak létszáma összesen 14,822, mondjuk kerekszámban 15 ezer embert tesz ki. Károlyi most már, az Erdélyben lévő cs.

haderőt — a mely ellen támadólag föllépni volt hivatva — számba vétén s a maga erejét ahhoz viszonyítván, azon eredményre jut, hogy veszély nélkül két huszárezrednél, a Szemere- és Bessenyeféléknél (= 1100 ember) és a Bagossy-ezred egyik zászlóaljánál (400 ember) s ahhoz Ecsedy 300 hajdújánál a Tiszán által való küldésre többet ki nem szakaszhat. Másként nyílt harcban Kriechbaum tbk erejével meg nem mérkőzhetik, sem hathatós támadást nem intézhet; mert a föntebbi csapatokból még Várad alatt s a Sárrét mellett is hátra kell hagynia, s úgy Máramarosban legalább némi őrséget. Sőt azt ajánlja, hogy ő Nyúzó ezredét is magával vihesse Erdélybe: legcélszerűbb lenne ennek föladataival Szemere-Bessenyeyeket bízni meg, beszállítván őket Nádudvarra, a honnét, ha kívántatni fog, két nap alatt a Tiszánál lehetnek és onnan, a hová a fejedelem parancsolni fogja, — akkor is ráérvén majd ő másokkal pótolni helyöket a Sárréte mellékén.

Tábornokának ezen indítványát Rákóczi oly helyesnek találá, hogy azonnal elfogadta. Gyalogságot — az úgy sem sok lévén túl a Tiszán — nem is kívánt Károlytól; s Szemerét, Bessenyeyt Nádudvaron meghagyván, nem előbb, hanem csak augusztus hó folyamában, a trencsényi szerencsétlen ütközet után rendelé által a Tiszán, a diadalmas ellenség előtt Érsek-Újvár, Nyitra környékén forgolódo Bottyán tábornok kisszámú hadosztálya erősítésére.

Károlyinak e föntebbi kimutatása az 1708-ik hadi év fejleményeinek megítéléséhez fontos támpontokat nyújt, s egyúttal megállapíthatjuk belőle: mennyi haderővel indulhatott ő nyári hadjáratára Erdélybe, Kriechbaum ellen? T. i. semmi esetre nem többel 12,000 embernél; mert Várad zárzata és a sárréti örködés okvetlenül elvont tőle 3000-et.

Mikor Károlyi már benyomúlt volt Erdélybe: ez időből is bírunk több kimutatást egyes táboraiban elhelyezett hadosztályainak tényleges állományáról. Így pl. 1708 június 29-én a zsisbói táborban *Bagossy Pál* gyalogsági dandárnok mustratabellája szerint, dandárában vala ekkor a táborban 1653 hajdú, ki volt vezényelve 217 = 1870 fő. Ezek a következő ezredekbel valának: Károlyi ezeréből 452; Bagossyéból egy zászlóalj, 389, (ebből 103 ki volt vezényelve); Eölyús János ezere, 581; Almássy Mártonéból egy zászlóalj, 226; végre Ecsedyéből 222 fő.

Ugyane napon s ugyancsak a zsbói táborban lévő Károlyi-féle lovasság tetteleges létszáma pedig, a szintén ekkori mustratabellák szerint így állott:

I. Magyarországi és partiumbeli ezredek. Bik Lászlóé, 892 fő; br. Sennyey Ferenczé 590; Kárándy Mihályé 494; Vay Lászlóé 447; gr. Gyulay Istvánéből 235; Krucsay Jánoséből 173. Krucsayéből négy század és Nyúzó Mihály egész ezrede épen az ellenség ellen portyázván, nem mustráltathatott meg. Ezekon kívül volt tehát a táborban magyarországi és partiumbeli lovas-katonaság 2811 fő.

II. Erdélyi lovas-ezredek. A fejedelem testőrző székely ezere, 420 fő; gr. Teleki Mihály karabélyos-ezeréből 384; gr. Csáky Lászlóé, 561. (Dragulyé, Pekryé Zaránd, Hunyad felé járt.) Összesen 1365.

III. Erdélyi vármegyék és székek fegyveres nemessége. Ezek több súlyos ok miatt csekély számban jelentek meg a táborban. Jelen volt Küküllő vármegyéből 72 nemes, 39 csatlóssal; Dobokából 36 nemes, 30 csatlóssal; Belső-Szólnokból 11 ns, 47 cs.; Fejérből 106 ns, 58 cs.; Tordából 103 ns, 42 cs.; Kolozsból 52 ns, 49 cs. Összesen 261 ns, 149 csatlóssal. A székely székekből jelen voltak: Udvarhelyszékből 27, egy hadnagyság alatt; Marosszékből 216, négy hadn. a., Aranyosszékből 138 fő, két hadn. a. Összesen 381 székely fegyverviselő. (Csik-Gyergyó-Kászonszékek és Háromszék hada gr. Mikes Mihály főkapitánynyal Moldovába szorult; Hunyadvármegyéé pedig Csáky Andrással Temesvár környékére, akkor még török földre.)

Összege a zsbói táborban lévő lovashadnak: 5086 fő. (Nyúzó ezredén és Krucsay négy századán kívül.) Az 1870 főnyi gyaloggal együtt = 6956 ember. —

Az ekkor nem rég elesett Tarpai Esze Tamás gyalog-ezrede, Esze János alezredes által 1708 július 2-án a surányi táborról (Nyitra m.) beadott kimutatás szerint tényleg 749 főből állott, tíz században. (Ezen ezredet a fejedelem, mint különben is Bereg vármegyeit, az udv. testőrző palotás-ezredbe olvasztá be a trencsényi harcz után.)

1708 július 16-án a bonczhidai táborból kelt fizetési táblázat maradt fenn Károlyi Sándor hadairól; e szerint a tetteleges létszám-

hoz képest kiadatott Bik László lovas-ezredének 1330, br. Palocsay Györgyének 510, br. Sennyey Ferenczének 842, Nyúzó Mihályénak 884, Kárándy Mihályénak 860, Bóné Andrásénak 971, Krucsay Jánosénak 567 orális portió, a prima plánával és törzsszel együtt; vagyis összesen 5959 személyre járó napi kenyér s hús, és kifizettetett nekik két óra 17,907 rhénes forint «hópénz», = katona-zsold. A velök együtt táborozó következő gyalogsapatok szintén ekkor és ily módon elégítették ki; nevezetesen kapott Károlyi Sándor gyalog-ezrede 559¹/₂ élelem adagot, Bagossy Pál zászlóalja 620-at, s Almássy Mártoné 344-et. Összege az orális portióknak 7482¹/₂, a két havi kiadott zsoldnak 20,954 rh. frt. Megjegyeztetik azután a tabellán:

«Ezeken kívül találtnak Ilgos Gr. Pekry Lőrincz uram, Csáky László uram, Teleki Mihály, Gyulay István (a ki partiumbéli, szegény Gencsyé ¹) volt), s Vay László, Jósika Dániel uramiék úgy rácz Draguly lovas-regimentjeik; nemkülönben Eöllytis János, Ecsedy János, Szent-Páli István gyalog-regimentjeik, — kik naponként fizetéseket sürgetik. Ehhez járúlván az Generál-Staabnak, magam (Károlyi) leib-compániámnak és mellettem lévő voluntér-compániának fizetése».²)

M. G. Pekry Lőrincz úré	Erdélyiek.	Gr. Gyulay István úré	Partiumbéliek.
Gróff Csáky László úré		(ki azelőtt Gencsy Zsigmondé volt)	
Gróff Teleki Mihály úré		Vay László uramé	
Jósika Dániel úré		Eöllytis Jánosé	
Rácz-Dragulyé		Ecsedy Jánosé	
Szent-Páli István uramé			

(Ez a jegyzet a táblázat hátlapjára van írva, s kétségtelenül magától Károlyi tbktól származik.)

Július hó végéről ismét lelünk két rendbeli erdélyi hadilét-

¹) A régi ezredtulajdonos, az 1706-ban elesett *Gencsy Zsigmond* értetik.

²) Itt csak a bonczhidai táborban levő hadak foglaltatnak, sőt a székely kópiás testőr-ezred ezek közül mert ez az udvari hadakhoz tartozván, fizetését külön, az udvari pénztárból húzta. A Várad alatt és a Sárrét mellett, túl a Tiszán hátrahagyott csapatok szintén külön mustráltattak meg. A szabad-hajdúk, mint afféle guerillák, zsákmányból éltek, avagy — mint Ribiczeyé — az illető vármegyétől (ezek Zarándtól) kaptanak hópénzt.

szám-tabellát. Ú. m. a gr. Csáky László lovas-dandára állott, 1708 júl. 30-án a szamosfalvi táborban öt ezredből, ekkép: az udv. székelly testőrző ezer 313 és 101 kivezényelve, = 414 fő; gr. Pekry karabélyosai, 250 fő, mind kivezényelve; gr. Teleki Mihályé 427 fő és 152 kivezényelve, 10 hadi fogoly = 589 fő; gr. Csáky L. ezrede: 554 a táborban, 89 kivezényelve, 22 fogoly = 665 fő; végre Jósika Dánielé a táborban 685, kivezényelve 66 = 751 fő. Összesen a táborban 1979 fő, kivezényelve 408, fogoly 32 = 2419 fő. A mi egy lovas-dandárra még mindig elég erős tetteges állomány.

A második igen részletes táblázat 1708 július 30-ikán Szamosfalvánál készült, s a Károlyi itteni táborában lévő gyalogság tetteges állományát tünteti föl. 1. *Károlyi* gyalog-ezrede (vagyis ennek otlévő egy zászlóalja) állott ténylegesen 391 emberből, a kik közül jó puskás 266, rossz puskás 19, puskátlan 72; jó kardos 309, rossz kardos 6, kardtalan 60. 2. *Bagossy Pál* zászlóalja, 356 fő; jó puskás 192, r. p. 70, ptlan 42; jó kardos 90, r. k. 31, kdln 151, egészen fegyvertelen 2. 3. *Eölyllyüs János* ezrede, 798 fő; j. p. 608, r. p. 51, ptln 65; j. k. 446, r. k. 83, ktlan 229. 4. *Szent-Páli István* ezrede, 440; j. p. 141, r. p. —, ptln 18; j. k. 141, r. k. —, ktln 159; egész fegyvertelen 37. 5. *Almássy Márton* zászlóalja, 293; j. p. 129, r. p. —, ptln 25; j. k. 129, r. k. —, ktln 79. 6. *Ecsedy János* zászlóalja 215; j. p. 76, r. p. 8, ptln 30; j. k. 76, r. k. 6, ktln 47; egész fegyvertelen 40. Összesen a hat ezredbeli létszám 2493 fő, melyből 1984 közvitéz, 145 tizedes, 67 altizedes, 46 dobos, 37 őrmester, 42 fourier, 13 őrzetű, 7 sebész, 2 hadi írődeák, 15 ács, 60 tiszt szolga, 40 zászlótartó (cornette), 37 hadnagy, 34 százados. Ezekon kívül a törzsbeliek, ú. m.: 4 ezredes, 2 alezredes, 4 főstrázsamester (örnagy), 3 szállásmester, 6 tábori lelkész, 6 hadsegéd, 6 élés- és szekérmester, 2 ezredsebész, 2 ezred-dobos, és 1 törzsfoglár. Tehát az összlétszám, a törzsekkel együtt 2529 fő. Végjegyzet: «Ezen effectivus státusban foglaltatott 2493 személyekből tegnapi napon commendiroztatott jó fegyveres 310 Drágban, jó fegyveres Eölyllyüs regimentjéből 60; ugyan Drágban commendiroztatott fegyvertelen 60. Latus commendirizatorum nro 430.»

Harmadnapra, 1708 aug. 1-én, az apahidai táborban Károlyi a *Bagossy-dandárához* beosztott lovasság fölött tartatván hadiszem-

lét, ennek táblázatban kitüntetett eredménye a következő: 1. *Károlyi* (Bik László) lovas-ezere, 827 fő; 2. br. *Sennyeyé* 594; 3. *Vay Lászlóé* 629; 4. *Nyúzó Mihályé* 450; 5. *Karándyé* 412; 6. *Krucsay Jánosé* 270; 7. *Somlyai Balogh Péteré*¹⁾ 386. Összesen 3565 lovas, — tehát egy ezredre átlag véve 500 esik.

A különben nagyon ügyes, eszes és kiváló hadvezéri tehetőségű Károlyi Sándornak főhibája vala, hogy hadai közt nem tartott elég szigorú fegyelmet; különösen a zsákmányolást nézte el, — maga is kapzsi, szerző ember lévén. Így történt aztán, hogy Erdélynek a császáriak által bírt részeiben s legfőképp a rohammal bevett és szabad prédára bocsátott Szász-Sebes városában nyert tömérdek zsákmánynyal megrakodott hadak, — nyereségeiket hazahurczolandók, — minden tilalom daczára annyira kioszlottak Tiszántúlra, hogy az ezredek létszáma szeptemberre igen leapadt. Fogalmat nyújt erről az 1708 szept. 19-én az ilondai táborban készült következő tényleges létszám-kimutatás, melybe a kivezényltek, sebesültek és betegek is befoglaltattak:

1. *Lovas-ezredek.* Az udvari testőrző székely kópiás-ezer, 232 fő; Károlyi ezrede 212; gr. Csáky Lászlóé 229; Nyúzó Mihályé 158; gr. Telekié 303; Krucsayé 125; Jósikáé 631, (ezen vidékbeli volt); Vay Lászlóé 329; és Karándyé 229. = 2648 fő, kilencz ezredből; egyre tehát csak mintegy 300 esik.

2. *Gyalog-ezredek.* Károlyié 307; Bagossy zászlóaljja 316, és még 4 beteg, 10 sebes és 70 kivezényelt. «Bagossy Pál uram regimentje» mindössze 626 fő; Almássy Mártoné 180. Összesen 1513 fő. Lovas, gyalog együtt: 4161 ember.

Végre még egy kimutatást bírunk ezen ószről, nevezetesen az 1708 okt. 28-án Károlyi helyettese, Orosz Pál tábornok rákosi táborában végbement szemle tabelláját. E szerint volt ott a lovasságból: a testőrző székely ezred, 275 fő; Károlyié 487; gr. Pekryé 233; gr. Telekié 306; br. Sennyeyé 390; Nyúzóé 299; Karándyé 230; Krucsay 252. Vagyis nyolcz ezredből 2472 ember; tehát átlag véve ismét csak 300. — Gyalog nem vala ott egyéb a Károlyi egy zászlóaljánál, 309 fővel. Az egész tábor: 2781 ember.

¹⁾ Ez alezredese, illetőleg most vezénylő-ezredese volt az időközben Gyula-Fejérvár táján a császáriak fogságába került gr. *Gyulay István*nak.

Megemlítjük még curiosumképen, hogy midőn ezen 1708-ik évben Fierville granátos-ezrede fölött a lörcinzi táboron fizetö-mustra tartatott: némely századosok, hogy annál több hópénzt kivehessenek, — hat szálás paraszt legényt a szemle alkalmára granátos-ruhába bújtattak. De a szemfüles mustramester észrevevé a csínyt, és a tisztek megbüntették a hadi articulusok szerint.

Az 1709. év elejéről *Bottyán János* tábornoknak Vajda András vezénylő-ezredes alatti újabb huszárezredéről (mert régi híres ezredét, három század kivételével, toborzási területén, túl a Dunán hagyá cserében), bírnunk egy, nem ugyan szorosán vett létszám-kimutatást, hanem annak számszerű kivetését: hány adag élelmet és lótápot tartoztak adni számára Nógrád és Nagy-Hont vármegyék, melyekből ezen ezred kiállott s a hol ekkor épen telelt is. Úgy mint a tiszteknek (az ezredtulajdonos tábornokot ide nem értve) 292 személyi élelemadagot, 374 adag lótápot, s a legénységnek 773 élelemadagot s ugyanannyi lótápot. Ebből az ezrednek jó erős tetteges létszáma derül ki; pedig a régi ezredből áthozott Szalkay-, Laky-, és Győry-féle, Komárom s Esztergom megyei három század, — melyet a tábornok főhadiszállásán, Szécsényben, maga mellett tart vala, — külön csapattestet képezett és így aligha van ideértve.

Berthóty Istvánnak, Érsek-Újvár vitéz parancsnokának, Bercsényi fővezérhez az 1709-ik év május 6-án írt jelentéséhez van csatolva egy kimutatás: «*Consignatio farinæ per subsequentia Regimina distributæ et Újvárinum deportatæ, die 27. Aprilis 1709.*» Vagyis, az alább írt ezredek közt kiosztott és általok Újvárba szállított liszt jegyzéke.

Miként történt a nyugat felé Rákóczi ügyére nézve nagy fontosságú stratégiai alappontot képezett érsekújvári erősség ismételt megélelmeztetése az 1709. év telén és tavaszán, Bottyán és Károlyi tábornokok együttes működése és az őrs-vonalakból kimozdítható csapataik egyesítése által: «*Bottyán tábornok élete*» című régi munkám 330—399. ll. bőven megírtam. Azóta azonban szintén került elő számos új adat e hadműveletekről is. Ilyen az említett consignatio, a melyből megtudjuk, hogy az 1709 ápril 27-én Nógrád- és Hontban liszttel megrakodott, vegyest Bottyán és Károlyi hadtestéhez tartozó, összesen 11 lovas-ezrednek *egyike sem volt ott a maga egészében*, sőt némelyiknek csak némi töredéke.

Minden huszár — a két oldalról támadással fenyegető ellenség visszaverésére, vagy legalább foglalkoztatására és távoltartására kirendelteken kívül — felkötött lovára egy egy kila lisztet és Visknél az Ipoly hídján s a magokkal vitt hajókkal és hídszerekkel Zselíznél átkapcsolt Garamon, továbbá a Zeitván, Nyitrán keresztül szerencsésen beszállíták Érsek-Újvárra. A Nyitra és Esztergom felől reájok gyülekező császári csapatokat a földzet nemcsak távol tartá: de Bottyán más csapatainak egyidejűleg a bányavárosok felé történt beütései, a németeket veszélyben forgó állomásaikra visszasietni kényszeríté.

Berthóty följegyzi az ezen egy expedícióval (mert több is volt!) a lovasság által Újvárra szállított kilák számát; s mivel tudjuk, hogy minden huszár — jó példaadásért a tisztek is, a legénységgel egyaránt — egy-egy kila (vagyis pozsonyi mérő) lisztet rakott lovára: a kilák számában előttünk áll az ezen vállalatban résztvett katonaság tényleges létszáma. Vitt ugyanis:

«Bik László uram regimentje, <i>kinek hasonfele Tiszántúl commendéroztatott</i>	524	kilát
Orosz Pál uram regimentje, <i>kinek fele az postirungban maradt Dívénél</i> (Nógrádban, Zólyom szélén)	204 ^{1/2}	«
Géczy Gábor uram regimentje, <i>kinek fele az újvári postirungban volt, s (a többi része) ide s tova commendéroztatott</i>	104 ^{1/4}	«
Somodi (Ferencz) uram regimentje, <i>kinek egy része az postirungban hagyattott Szebelébnél</i>	230	«
Nyúzó uram regimentje, <i>kinek nagyobb részének az Maros mellé való járásban elbágyadtak lovaik, s elmaradtak</i> ¹⁾	338	«
Kókay uram regimentje, <i>kinek fele az postirungban maradt Szuhán táján</i> (Korpona alatt)	204 ^{1/2}	«
Nemes jász regiment, <i>kinek nagyobb része báthi postirungban maradt</i>	205	«

¹⁾ Nyúzó a Törökországba indult követséget kísérte volt az akkor határfolyamot képezett Marosig, és viszont innét török kereskedőktől a hadak számára vásárolt nagymennyiségű posztót szállította Debreczenbe.

Ebeczky (István) uram regimentje, <i>kinek némely része</i> <i>quártélyában</i> (Kis-Hontban) <i>maradott</i>	263 ¹ / ₂	kilát
Draguly uram regimentje, <i>kinek egy része Tiszántúl</i> <i>hagyattatott</i>	213 ¹ / ₂	«
Szalay Pál uram <i>két compániája</i>	90	«
Mikházy uram <i>három compániája</i>	160	«
Summa kilarum nro	2537 ¹ / ₄	kilát».

Vagyis, — mert egynehányan másfél kilát is vittek, — tizenegy különböző ezredhez tartozó 2535 huszár képezé tényleg az ápril 27-én megrakodott s 29-én Újvárbá érkezett élelmező lovasvonatot.

Ugyanekkor folyt az *erdélyi és partiumbeli hadak* tavaszi mustrája, melyről a folszerelési czikkeket is tüzetesen feltüntető tabellát Erős Gábor főszemlebiztos 1709 május 3-án Szathmáron adta ki. E szerint 1. néhai *gr. Pekry Lőrincz* tbk. reguláris lovas karabélyos-ezrede — melynek mustrája Sző-Demeteren mart. 16-án ment végbe — hat században tényleg csak 255 emberből álla, Rhédey László alezredes parancsnoksága alatt. Fegyverzetök, ruházatok rendben volt. 2. *Gr. Teleki Mihálynak* ekkor már szintén reguláris lovas-ezrede, a Remetén, Kővárvidékén ápril 23-án történt mustra eredménye szerint, 6 században 393 embert számlált. Ezredes a tulajdonos, alezredes Rácz András, őrnagy Bihary István, a kit a császáriak tavaly elfogván Erdélyben, még Szebenben raboskodott s csak utóbb cseréltetett ki, a szintén elfogott *gr. Gyulay István* ezredessel együtt. Fegyverzete, folszerelése az ezrednek rendben; csak salavárijja (kurta lovagló nadrágja) hiányzott némelyeknek, 346-nak volt. 3. *Gr. Gyulay* mezei lovas-ezrede; mustráltatott Zilahon apr. 20-án, s 7 században 475 főből állott. Az ezredes rab Szebenben; alezredes Balogh Péter, őrnagy Kovács György. Fegyverzet, ruházat itt is rendben. (Rézdobosai is voltak mind a három ezrednek.) 4. *Vay László* mezei lovas-ezrede; szemléje tartatott Konyárdon apr. 7-én. Tíz században 681 embert számlált effective. Alezredese Kállay János, őrnagy Balogh Miklós. Fegyverzet, folszerelés kielégítő. (Rézdobosok itt is; trombitás és sípos nincs.) 5. *Jósika Dániel* mezei lovas-ezere; Láposvidéke Fonácz nevű falujában apr. 25-én mustráltatott meg. Találtatott 12 szá-

zadban 750 ember. Alezredes Rác Péter, őrnagy Nemes Tamás. Fegyverzet, felszerelés rendben. Itt is rézdobosok; karabély, pár pisztoly, kard, lóding, köpönyeg, dolmány, süveg, nadrág, salavári, stb., mint a többinél.

Pekry ezrede vörös (az altisztek kék) dolmánynyal, fejér aba nadrággal és szintén fejér aba-köpönyeggel; Telekié fejér (az altisztek szederjes) szín dolmánynyal, nadrággal, köpönyeggel; Gyulayé századok szerint kék, zöld es szederjes dolmányokkal, fejér aba-köpönyeggel s nadrággal; Vayé kék dolmánynyal, fejér köpönyeggel s nadrággal; végre Jósikáé zöld (az altisztek violaszín) dolmánynyal s szintén fejér aba-nadrággal és köpönyeggel volt ruházva. Az altisztek ú. n. «remek», a tisztek pedig «angliai» posztót kaptak (mint az összes ezredeknél) egyenruhákra.

Gyalog-ezrednek csupán az egy *Szent-Páliénak* említettik itten mustrája, mely Krasznán, április 19-én ment végbe. Hét században nem találtatott több 331 embernél. Ezredes Szent-Páli István, alezredes Thorday Miklós, őrnagy Begányi Sándor. Dobos volt 10. Fegyverzetök puska és kard, lóding; ruházatuk: fekete nemez-süveg, kék dolmány, fejér aba-köpönyeg és nadrág, deli csizma.

1709 július 25-éről az egri mezőben megmustrált *br. Zay András*-féle udv. lovas granátos-ezred létszámkimutatása fekszik előttünk, és pedig századok szerint. A törzsbeliek: 16 személy, köztük egy ezred-dobos és hat haubois-ta. 1. A Leib-compánia, 7 ki-vezényelttel együtt 55 fő; 2. az alezredes compániája 54; 3. az őrnagyé 40; 4. Winckelmann századosé 51; 5. Schultz századosé 47; 6. Güntheré 40; 7. Scharkovszkyé 45; 8. Weirauché 44; 9. Loy-é 51; 10. De Prés-é 35; 11. Klimm-é 42; 12. az azelőtti alezredes százada 45. Tehát összesen 565 fő. Ebből helyben 384, a többi vezényelve.

Egy hét múlva, 1709 aug. 2-kán, a hernádnémetii táborban a fejedelem Zemplén és Borsod vármegyei kiváltságolt hajduvárosaiból kiállított, *Deák Ferencz*-féle reguláris karabélyos lovas-ezred fölött tartatott szemle. Ezredes: Deák Ferencz, ekkor a császáriak hadi foglya az aradi várban; alezredes: Máriássy Ádám, őrnagy Máriássy István, (a Budavár 1686-iki bevételénél kitűnt hős Petneházy Dávid unokája). A törzs 12 személy, ezred-dobossal s négy

kürtössel. A századok: 1. Leib-compánia, mely Ónod városából áll ki, 89 fő; 2. alezredes compániája, Medgyaszóbból áll ki, 79; 3. az őrnagyé, Emődről, 74; 4. Mészáros János kapitányé, Böcsről, 58; 5. Rác Mártoné, Hernád-Némethiről, 64; 6. Szalla Istváné, Szerencséről, 62; 7. Szerdahelyi Györgyé, Szederkényről, 53; 8. Szűcs Ferenczé, Lúczról és Kesznyéteről, 76. Összesen 567 fő. Karabélya hiányzott 382, pisztolya 239, kardja 76, tölténytartója 78, lódingja 364 legénynek. (A mustra-tabellát aláírta Wipacher Sámuel főszemlemester.)

Látszik e két táblázatból, hogy a bomlasztó hatású trencsényi harcz óta még e reguláris ezredek tetteges állománya is jelentékenyen csökkent, s az utóbbi nagyon fegyveretlen is vala.

Megvannak az 1709-ik év őszéről az egész udvari had (militia prætoriana) mustra-tabellái, külön-külön, ezredek szerint. Úgymint:

I. Lovasság.

1. A vörös kalpagot, vörös dolmányt, nadrágot, kék salavárit s fehér köpönyeget, sárga csizmát viselt udv. *testőrző karabélyos* lovas-ezred, *Ordódy György* brigadéros parancsnoksága alatt. Megmustráltatott 1709 okt. 27. és 28-án, a Sáros-Patak melletti zsoldányi táboron. Állott eredetileg 12, s az albán (vagyis arnót) compánia hozzácsatolásával 13 századból, név szerint: 1. Az albán compánia; 2. a Leib-comp.; 3. az alezredesé; 4. az őrnagyé; 5. Ordódy János századosé; 6. Szlavniczai Sándor Istváné; 7. Fáy Mihály, 8. Mészáros László, 9. Batvay János, 10. Fejérváry Sándor, 11. Tankovics, 12. Újhelyi, 13. Büdösküthy kapitánynak compániái. A tényleges létszám összesen, a törzsen kívül 1087 fő, kikből 989 legénységi állomány. (Az albán compánia állott 98, a Leib-comp. 87 emberből; legnépesebb vala Batvay százada: 129 fő, leggyéresebb Fáyé: 70 fő.) Mint a táblázatból kiderül, fegyverzeti felszerelése még ezen élite-ezrednek is hiányos volt, legalább ekkor, — talán a nyári hadjárat következtében. Hiányzott ugyanis a 989 legény közül karabélya 374-nek, pár pisztolya 323-nak, kardja 111-nek, tölténytáskája 59-nek. Az 1087-ből ki vala vezényelve 345. Ezredes volt Miticzi és Lieszkői Ordódy György, alez-

redes Vargyasi Daniel György, őrnagy Báji Pathay Kristóf, hadsegéd Töltéssy István, stb.

2. A br. *Zay András*-féle udv. lovas gránátos-ezred őszi mustárja szintén a zsadányi táborban ment végbe, okt. 20. és 21-ik napjain. Állott az ezred 12 században (Leib-comp., alezr., őrn., Winckelmann, Schultz, Szkarlovsky, Weirauch, Loy, De Prés, Klimm, Palitschek és Berger kapitányoké) összesen 533 főből. Ki volt vezényelve 65, beteg 7, elbocsáttatott 4, elszökött 21, meghalt 12. Ezredes: Csömöri br. Zay András; alezredes: Bonifacius Wagner; őrnagy Franciscus Rochefort, hadsegéd Koller Pál, stb.

3. A harmadik udv. lovas-ezred a testőrző *székely kópiás-ezred* volt, Killyéni Székely Zsigmond ezredes, illetőleg Bíró Kristóf alezredes vezénylete alatt, — azonban ez az erdélyi széleken örködven, nem mustráltathatott meg együtt a többi udvari hadakkal. Legutóbbi (1708 okt. 28.) ismert mustra-tabellája ugyan csak 275 főnyi tényleges létszámot mutat: de a tabellából nem tűnik ki, hogy együtt volt-e akkor az egész ezred? A megelőző táblázat 420 főről beszél. S miután az 1709-ik év őszén ezen ezredhez csatolták az elhúnyt gr. Pekry tbk. reguláris lovas karabélyos-ezredének 255 főre leolvadt maradványát is: a székely kópiás regimentnek (mely kék egyenruhát viselt), legalább 500 vitézből kelle az év végén állnia.

Vagyis a három udv. lovas-ezred létszáma: 2120; tehát egy ezredre átlag 700 fő esik.¹⁾

II. Gyalogság.

1. A vörös dolmánynyal és nadrággal, fekete süveggel, fejér köpönyeggel, sárga deli csizmákkal felruházott *Szent-Iványi János-féle udv. testőrző palotás-ezred*, melynek helyőrségi zászlóaljai 1709 szept. 7-én (s illetőleg 29-én és okt. 3-ikán), tábori zászlóaljai pedig

¹⁾ A Deák Ferencz-féle reguláris lovas karabélyos-ezred is — mint-hogy Rákóczi jobbágyaiból alakult — megkapta ugyan a «*praetoriana*» címet; azonban, szorosan véve, még sem tartozott az «*udvari hadak*» kötelékébe, minthogy belügyei tekintetében nem állott *Fay Ádám* udvari maréchal főnöksége alatt, mint a többiek.

nov. 5-én a zsadányi táborban mustráltattak meg. Ezen ezred tudvalevően, valamennyi gyalog-ezrednél sokkal erősebb létszámmal bírt, kivált mióta az elhunyt Esze Tamás hajdú-ezerét is hozzácsatolták. Mustra-tabellái szerint belőle *Munkács* vára őrségét Rengli József őrnagy s Balogh, Kovács és Bér kapitányok alatt három század képezte, 386 főnyi tetteges állományval; *Huszt* vára őrségét egy század, Winkler kapitánnyal, 106 fő; és *Kővár* őrségét szintén egy század, Uray kapitánnyal, 97 fő. Összesen 589 vitéz.

A tábori zászlóaljok egy gránátos és 12 rendes századból állottak. (A gránátos-század 104 embert számlált, 148 helyett; a Leib-compánia 128-at, 193 helyett; az alezredesi 131-et, 161 helyett, stb.) A zsadányi táborban jelen voltak száma 1251. Ki volt vezényelve 78, szabadságra bocsáttatott 58, beteg 11, meghalt 5, elesett 22; otthon lappangó és szökevény 331; elítéltetett hadi fogságra 2 dobos és 3 közvitéz. Összes létszám 1761 fő. Ezredes: Szent-Iványi János dandárnok; alezredes Becse András, (ki azután Romhánynál esett el); őrnagy Rengli József. Századosok: Berey, Skotka (ki Trencsénynél sebesülten fogságba került), Jósa, Gonda, Rozsnyay, Riskó, Darvay, Dull, Kontrás. (A gránátos kapitány helye, úgy látszik, nem volt betöltve). Összes tetteges állomány, a várőrségeket képező századokkal együtt, 2350 fő.

2. A *Fierville-féle udv. gyalog gránátos-reqiment*, melynek mustrája szintén a zsadányi táborban okt. 24. és 25-én ment végbe, 12 században ott helyben csak 290 embert számlált; ki volt vezényelve 55, beteg 8, elszökött 10. Összesen 363 fő, — tehát nagyon megcsappant. Alezredes *De Spinion*; őrnagy betöltetlen; szállásmester Letenyey Pál, törzsorvos Dupont, stb. Compániás-kapitányok: Bolieu, Rodrique, Mazarque, Sonjeu, Saint-Reine, Du Plenis, Malliard, Caladon, Rollandt; — mind francziák.

3. Az előbb Bonafous, — még *Hans Jacob Dittrich-féle udv. reguláris gyalog-ezred*. Mustrája volt okt. 26-án Zsadánynál. Csak öt századból (gránátos-, Leib-, őrnagy-, Leuschner- és Fischer compániák) áll vala; melyekből a táborban jelen volt 321 vitéz; kivezényeltetett Husztra 61, Ecsedbe 9, hadi pénztárt kísérni 16, beteg 19, útlevellal hazabocsáttatott 7. = 433 fő. Alezredesi hely nem volt rendszeresítve; az őrnagy betöltetlen; gránátos-kapitány: Remond.

Hiányzott az ezred felszereléséből 22 flinta, 86 bajonet, 80 öv és 76 tölténytáska. Ruházat már igen kopott; új kellene.

A három udv. gyalog-ezred tetteleges állománya tehát 3146 ember; az egész udvari hadé 5266.¹⁾ Ezekhez járult még három különleges csapat: 1. A *nemes testőrség* («Nemes Compánia», «Nemesi Társaság», «Cavallérok Compániája»), mely a fejedelem legbensőbb testőrségét képezé és csatákban is személye körül áll vala, mintegy 100 fő, olykor valamivel több, máskor kevesebb. 2. A szintén udv. testőrségül szolgáló *deliások* — másnéven *kapcsosok* — *compániája*, 100 fő. 3. A Csicsery Ferencz-féle lövész-, ú. n. *«zöld vadász»* csapat, eleinte 60, utóbb 200 fő.

Az összes udvari hadak zsoldját a fejedelem saját uradalmi jövedelméből s a magyarországi rendek által részére udvartartási költségekre megszavazott 100,000 forint évi átlagból fődöze.

* * *

Az 1709-ik év végén súlyos napok viradtak a magyar szabadságháború ügyére. Nemcsak, hogy a trencsényi harc óta az ezredek létszáma általában nagyon meggyengült, — nemcsak, hogy a túl a dunai országrész elveszett s az ottani szép hadtestnek csak romjai menekülhettek át, — de még mindezeknél nagyobb csapás-ként nehezült a szegény hazára az irtóztató *keleti pestis*, mely már a nyár óta (s még inkább a következő 1710-ik évben!) szanaszét elterjedt az országban, oly dühöngéssel, hogy a halál kaszájától csak úgy omlott a sok ezer ember. A szellős helyeken tanyázó táborok még csak meg voltak, a mint voltak: hanem a zárt helyek, várak, erődített városok őrségét képező gyalogság annyira kihalt, hogy némely helyütt alig maradt az őrhelyek ellátására elegendő legénység. A lovassági táborok is, ha a pestis kiütött közöttük, visszatarthatlanul elszéledének; mások dorbézolásba merültek elkeseredésökben, — a fegyelem a hadak között megingott.

Rákóczi, hogy gyalogságra tegyen szert: néhány albániai

¹⁾ Az 1710-ik év tavaszán az udv. hadakhoz csatoltatott még a lengyel-svéd hadakból alakult *Chariéres*-féle dragonyos-ezred, 800 főnyi tetteleges állománynyal.

odapasa ajánlatára, nagyobb számú fegyveres arnótot akart zsoldba fogadni, s ezek toborzása javában folyt már: azonban a bécsi udvar portai követének sikerült pénzadományokkal a török ministerektől szigorú parancsot kieszközölni a magyarokkal rokonszenvező nándorfejérvári szerdárra és temesvári pasára, hogy az arnótokat a határokon át ne bocsássák. Így aztán az egész vállalat dugába dőlt, s a szorongatott dunántúliak hiába várták 1709 nyarán, őszén a hirdetett arnót hadak érkezését. Más részről Rákóczi a híres *Mazeppa* kozák hetmannal húzamos alkudozásban állott, hogy öt csapataival zsoldjába fogadja. De XII. Károly svéd királynak szüksége lévén — kivált Pultawa óta — az oroszok ellen lázongó kozákokra, meghíúsítá Mazeppa szándékolt eljövetelét.

A császári hadseregek azonban, Érsek-Újvárt ostromzároltan magok mögött hagyván, — előnyomulának 1709 ősszel. Heister Hont és Nógrádmegyéket a kuruczoktól, Gács várával együtt, elfoglalta, s Vácztól föl a Szepességig vetett őrsvonalat, erődített sánczokkal. Majd benyomúlt Szepesbe, Késmárkot, Dunaveczt várát megveve, s a Czelder Orbánnal vitézül ellentálló Lőcse városát keményen ostromolta. Rákóczinak ezen tájakra kellett vonni hadainak zömét.

E szorongatott helyzetben a jó sors váratlan segínyt küldött. Ugyanis a XII. Károly főerejétől elszakadt lengyel-svéd dandárt, a gr. Potoczky kiewi palatinusét, az orosz hadak úgy a magyar határokra szoríták, hogy meg kellett volna adnia magát. A palatinus tehát a határok átléphetését kérte; mit Rákóczi csak azon föltétellel engedett meg neki, ha csapatait az ő szolgálatába adja. A kényszerhelyzetbe jutott Potoczky ezt, akarva, nem akarva, megtevé. Ez 1709 november vége felé történt. Az üldöző orosz tábornokok, magyar részről értesítettvén a történetekről, megszüntették az üldözést: mivel Rákóczi Nagy-Péter czárnak szerződéses szövetségese volt. Csak a szepességi XIII várost szállták meg, mint a lengyel korona hűbérét.

A Rákóczinak szolgálatába szegődött ezen negyedfélezer főnyi dandár, lengyel, svéd és lithvániai tatár csapatokból állott. Harczedzett, vitéz katonák, — de a lengyelek követelőők, veszedők, garázdák, revoltánsok. Kényelmes téli szállás, és mindennek előtt legalább néhány óra előre fizetendő zsold kellett nekik.

Pénz azonban nem igen volt; mert a rézpenz értéke immár teljesen elhanyaglott, az arany és ezüst pedig nagyobbára külföldre vándorolt, fegyverek, hadiszerek, öltözet-posztó árúul s diplomatiai kiadásokra. XIV. Lajostól a kikötött francia segélypénzek, országának rossz pénzügyi viszonyai miatt, elmaradoztak. Úgy, hogy az első zsoldrészletet a belépő lengyel hadaknak, innen-onnan összekerített, rövid lejáratú kölcsönpénzből adták ki. Ekkor az intéző köröknek eszökbe jutott az ezen ősszel (szeptember végén) elhunyt vitéz vezér és lángoló hazafi, *Bottyán tábornok* már 1708-ban ajánlott pénzügyi terve: «Főlséges Uram, — tanácsolá a fejedelemnek, — ha hadakozni akarunk: *rójjuk meg magunkat*; mind-egyik közülünk hitire, becsületire jelentse ki: mennyi pénze van? és annak tizedrészét adja ki hazánk közjávára, s azzal fizessük a katonát, kivált az idegen nemzetbelit.»¹⁾ Maga a lelkes tábornok már előbb tettel mutatá meg tanácsát: mert a trencsényi ütközet utáni általános rémület és hadoszlás közepette, előbb 7000, azután 6000 frtot (a mai értéknek körülbelől tizszeres összege), fizetett ki ezüstpénzül, a sajátjából, hadosztályának, — és össze is tartotta őket. Mindazáltal Bottyán áldozatkész példáját mások vonakodtak utánozni, legalább még akkor.

¹⁾ És 1708 november 21-én, Érsek-Újvárból Rákóczihoz irt levelében ismét: «Mint annakelőtte (szept. 29. és 30-án, Szerencsen), úgy most is alázatosabban Főlségednél emlékezem, mivel az bányákból (Körmöczöt, Selmecezt, Beszterczét elfoglalván már az ellenség) semmit sem várhatunk: *kiki maga pénzének tizedit közre adja ki, — én adom legelsőben is elő az magaméból!*» (Archivum Rákócziánum, I. oszt. IX. köt. 559. l.) 1708 decz. 15-én Szécsényről megújra ismétli lelkes ajánlatát az önzetlen öreg tábornok: «Mint hogy pedig az pénznek cursussa is már devalváltatván, előbbi cursusra szállott, szűkebb lészen köztünk a pénz: azért, *előbbi opinión szerint, rójjuk meg magunkat, és kiki — mind szegényje, gazdaga, hadi és nem hadi embere, — adja ki tizedit: azzal lehet idegen nemzetnek fizetni, a mely kíván hazánk szolgálatjában (zsoldért) hadakozni.*» Ezt Rákóczinak írja; s ugyanaz nap Bercsényit is hasonlóképen sürgeti: «És mivel már a pénznek cursusa devalváltatván, előbbi folyamatjára szállott: tudom, szűkebb lészen a pénz, — a bányáktól is elestünk; azért, mint annakelőtte is javallottam: *rójjuk meg magunkat, kiki adja elő in communem, pénzinek tizedét, — lehessen fizetése az hadaknak, kivált idegen nemzetnek, ha Urunk ő Főlsége* (ilyen hadakat) *béhoz.*» (Ugyanott, 569. és 571. l.)

Most azonban, a végső szükség idején, megemlékezének a sírban nyugvó tábornok szép tervéről; a hazafiság tüze föllobbant sokakban, s hogy a lengyel-svéd és reguláris hazai hadakat legyen miből fizetni: a háború vezetői, polgáriak és fő haditisztek egyaránt, megrótták magokat s önkéntes aláírásokkal tetemes összegek befizetését vállalták föl. Ez ugyan, szorosán véve, nem tartoznék tárgyunkra; de mert a háború tovább folytatásának jelentékeny eszközévé vált, s mert továbbá még sehol felsorolva nem vala: közöljük íme a főbb összegek aláíróinak neveit, — melyek legtöbbje jól ismert történeti név.

A fejedelem — mint már fentebb említők, — az egész udvari hadakat saját jövedelmeiből fizette s azonkívül is odaáldozá mindenét. Az aláírásokat helytartója és fővezére, gr. Bercsényi Miklós nyitá meg, az országtól részére kettős minőségében följánlott évi tiszteletdíjnak, 60,000 frtnak, — a Bottyán fölvetése módjára — tizedrészével, 6000 rh. forinttal. (Birtoka ő neki töméntelen volt: de tőkepenzei nem, sőt adósságai.) Utána Thelekessy István egri püspök, az egri káptalan, br. Károlyi Sándor tábornok, br. Sennyey István főcancellár, br. Klobusiczky Ferencz az orsz. közgazdasági tanács elnöke és Vay Ádám udvari maréchal, jász-kún főkapitány következének, egyenként 5—5000 forinttal. Hevesmegye nemessége együttesen 6000; Nógrádé 4000, Honté¹⁾ és Zemplényé 3—3000; báró Hellenbach János-Godofréd bányagróf, Deregyei Galambos Ferencz, Kálmáncsay István és Sóvári Soós István kormánytanácsosok, Lipóczi Keezer Sándor, tartományi főhadi biztos és szintén kormánytanácsos, Galánthai Balogh István, Ináncsi Ebeczky István és Csajághy János dandárnokok, hasonlóképen mindegyik 3—3000; gr. Csáky István generális főhadi biztos, gr. Csáky Mihály, Gyürky Pál, Berthóty Ferencz, Buday István és Orosz Pál tábornokok, Radvánszky János orsz. kincstárnok, Darvas Ferencz tartományi főhadi biztos, gr. Barkóczy Ferencz dandárnok, Szluha Ferencz érsekújvári praefectus és főhadi biztos, a Barcsay-örökösök Erdélyből, néhai Wass Sándor, volt egri várparancsnok örökösei; özv. gr. Homonnai Drugeth Zsigmondné, özv. gróf Pettheő Ferenczné,

¹⁾ Megjegyzendő pedig, hogy e két utóbbi vármegye nemessége már a szomszéd vármegyékbe szorult ki, Heister előnyomuló hadserege elől.

Kőrössy György fejedelmi főkamrás és kincstartó, Krucsay Márton, a fejedelem jószágigazgatója, Szent-Iványi Mihály zempléni alispán, Bilkey Miklós, és még számos más, pénzesebb magánemberek, egyenként 2—2000; br. Petreőczy István tábornok és kormánytanácsos (kinek jószágai, ép úgy, mint Balogh Istváné, Ebeczkyé s részben Bercsényié is, már az ellenség birtokában valának), 1500; gr. Esterházy Antal tábornok (a ki Dunántúl és Pozsony környékén fekvő uradalmaitól szintén teljesen elesett), 1000; Szendrei Török András, udv. vice-maréchal, ugyancsak 1000; a jószágaiktól hasonlóképen elszakadt gr. Esterházy Dániel tábornok és gr. Esterházy István, 500—500 forintot, mások, számosan, hasonló, kisebb-nagyobb összegeket, százakat, vagy százat jegyeztek alá, — kitől hogy telt, körülményeihez s hazafias buzgalmának fokához képest. (A tábornokok közül gr. Pekry, Bottyán, id. gróf Barkóczy Ferencz és Berthóty István érsekújvári vice-generális, ekkor már nem éltek; Bagossy Pálnak, valamint Kajaly Pál orsz. főhadbírónak is, már özvegye ír alá. Forgách tábornok fogságban ült Munkács várában.) Szóval, a honfíui áldozatkészség ténye, a hosszas háború által elpusztult, megnéptelenedett és pénzügyileg sanyarú viszonyok közé hanyatlott országban, oly nemesen nyilvánult, hogy ezen önkéntes följajnlásokból csakhamar 215,150 frt gyűlt össze a nemzeti jogokért küzdő hadsereg fizetésére. Mely összeg, — az akkori termény-, ló- és szarvasmarha-árakat véve alapúl, — körülbelül a mai két millió forint értéknek felel meg. És ezt a jelentékeny önkéntes adományt csupán az ország egy részének nemessége áldozta: mert a gazdag dunántúli és vágvidéki föld, csaknem az egész észak-nyugati részekkel, föl Lőcséig és le Váczig, úgy nemkülönben Erdély (a partiumot kivéve), ekkor már német hadseregek járma alatt nyögött.

Ez csak *egy*, megható példája annak a hazafias erőfeszítésnek, a melylyel őseink, a beállott mostoha viszonyok között, is a háborút tovább — t. i. az általános európai béketárgyalások elérkeztéig — folytatni megkísérlék. A legtisztább, legönzletlenebb hon szeretet érzelme vezérelte őket.

Így, és csakis így lőn, ime, lehetővé a fölfogadott lengyel-svéd csapatoknak s legalább a reguláris ezredeknek, az 1710-iki újév táján néhány havi zsoldot ezüstpénzben kifizetni, és ezzel e hadak

harci kedvét fokozva s egyszersmind a katonai fegyelmet szigorítva, — őket Érsek-Újvár fölmentésére, téli hadjáratra vezetni.

Mennyi haderőt vezethetett táborba Rákóczi, mily létszám-
ban, hol és miként valának téli szállásokra s illetőleg őrsállo-
másokra beosztva e hadak 1709 december havában, mielőtt az
újév első napjaiban mindenfelől gyülekeznek vala Emöd s Eger
tájára: egy, a *fejedelem saját kezével írt*, ordre de bataille-szerű
eredeti fölvetés mutatja, melyet íme, a maga táblázatos alakjában,
lehető híven adunk:

St.-Péteryvel:				
1.	Magáé... --- ---	600	} Döbrő.	}
2.	Réthey János ---	600		
3.	Bokros --- ---	300	} Döbrő.	} 2400
+	Krucsay --- ---	500 ¹⁾		
4.	Orosz Pál --- ---	400	} Rozsnyó.	}
5.	Bik László ---	800		
=	Sennyey F. --- ---	400	} Sajó.	}
6.	Nyúzó --- ---	400		
7.	Kárándy --- ---	500	} Döbrő.	} 3900
	Tardy --- ---	500		
	Szemere --- ---	400	} Szendrő.	}
27.	{ Dragoi --- ---	350		
	{ Teleki --- ---	350	} 5400	}
8, 24.	{ Ordódy ²⁾ --- ---	700		
	{ Deák Ferencz ---	300	} Szendrő.	}
N. B.	Sötér --- ---	500		
10.	Kókay --- ---	400	} 1850	}
	Lengyelség ---	3500		
	Ebeczky I. --- ---	350	} 1850	}
	Somogyi F. ---	450		
	Balogh I. --- ---	100	} 1850	}
	Vajda A. --- ---	150		
	Géczy G. --- ---	800	} 1850	}

¹⁾ A dölt betűkkel szedett számok az eredetiben aláhúzóvák. Ez aláhúzókkal a fejedelem mit kívánt jelezni? bizony nem tudható.

²⁾ Ezen ezredből (udv. testőrző lovas-karabélyos) 4—5 század a fejedelem oldalánál volt.

Réthey György	800	}	Szeben.	}	3500		
Szalay Pál ---	600		Eperjes.				
Mikházy ---	700	}	Kassa.				
Gy. Nagy János ---	600		Peklín.				
Forgách	}	}	Palocsa.				
Györky						300	
Paur	}	}	Eperjes.				
Esterházy A.			500			Bártfa.	
Total						17,050	

Ennyi volt tehát az 1710-iki téli hadjáratkor táborba vihető kurucz lovasság tényleges létszáma, a gr. Esterházy Antallal a Dunán általjött s most Gödöllő és Vác körül tanyázó, majd Érsek-Újvárra, már a romhányi ütközetet megelőzőleg, behatolt 3000 dunántúli huszáron, végre a fejedelem oldala mellett lévő Zay-féle lovas gránátos-ezreden kívül.

(Az erdélyi határokra vigyázó és Váradot zárlatban tartó katonaság, Károlyi némely ezredeiből és itt felsorolt ezredeinek hátrahagyott részeiből került ki.)

Ezután jön a gyalogság jegyzéke, ekképen :

Hajdúság.	}	Bagossy (László) ---	600	}	3500 Ratkó
		Turcsányi (Károlyi) ---	1000		
		St.-Iványi (palotás) ---	1109		
		Révay (Imre) ---	600		
		Bercsényi (palotás) ---	200		
Etc. etc. etc.					

E húszezer ötszázötven emberből rendeltetett ki azután az a 13—14,000 harczos, a ki Romhánynál véres ütközetet víván, a császáriak erődített vonalait áttörte és Érsek-Újvár felé az utat megnyitotta.

Ugyanezen a papíron — szintén a fejedelem kezevonásaival írva, — még a következő, különleges czélú tervelgetés foglaltatik, a föntebbiekkel correspondeáló jegyekkel :

+	500
5.	600
=	400
27.	1000
8.	300
9.	400
N. B.	400
10.	400
Charière	1000
Est. Antal	700 ¹⁾
Jász	300 ²⁾
<hr/>	
	5600

Ez valami speciális föladatra kivezényelt dandár összeállításának látszik.

Az 1710-ik hadi évről már nem sok létszám-táblázat maradt fön a fejedelem levéltárában. Mindössze a következőket leltük:

A Zay-féle *udvari lovas granátos-ezred*, 1710 márczius 19-én, Jász-Árokszálláson végbement mustrájának tabellája szerint, ám-bár még mindig 12 századból áll vala, de tetteges állománya már nagyon csökkent; úgy, hogy a törzsszel együtt tényleg csak 484 főre ment. A Leib-, alezredesi és őrnagyi compániákon túl, a századparancsnokok a régiek valának: Winckelmann, Schultz, Scharkovszky, Weirauch, Loy, De Prés, Klimm, Paletsek és Berger.

Jobban megtartotta létszámát egy másik reguláris ezred: *gr. Esterházy Antal tábornok dragonyos-ezrede*. Ennek tényleges állományáról, a Szólnok vára fölötti pusztaszegi táborból, 1710 június 11-én kelt kimutatást bírunk, az alezredes által s. k. alá-írással kiadva. A törzs: Ezredtulajdonos, Esterházy. Alezredes-ezredparancsnok: Palásthy Ferencz. Őrnagy: Boldoghkőy István. Szállásmester: Rajmann László. Élés- és szekérmester: Rettkes Ferencz. Hadbíró és hadi titkár: Szabó Ferencz. Hadsegéd: Porubszky Márton. Ezredorvos: Rotthmann Jakab. Ezred-dobos: Ottavi Márton. Törzs-foglár: Pesz Kristóf. = 11 fő. A századok: 1. Leib-compánia, 67 fő; 2. az alezredesé, 62; 3. az őrnagyé, 58; 4. Varasdy Ferencz kapitányé, 62; 5. Graiczár Jánosé, 64; 6.

¹⁾ Esterházy dragonyos-ezrede értetik, nem a vele lévő túl a dunaiak.

²⁾ A jász-ezred, ugyanaz a Kókayéval.

Sztankó György, 60; 7. Simon Mihály Jánosé, 64; 8. Vajer (Weier?) Ernőé, 45; 9. Chrenóczy Istváné, 58; 10. Töttössy Ferenczé, 60; 11. Ploch Gáspáré, 54; 12. Dobovay Zsigmondé, 44 fő. Összesen 690, a törzsszel együtt 701 fő. A köztítézek száma 553. (Ezen ezred az év vége felé még növekedett létszámában; úgy, hogy midőn 1711 ápril végén, a szathmári békekötést néhány nappal megelőzőleg, — de már ennek föltételei alatt — Kassa városa is kaput tárt: Palásthy ezrede, mely az ottani helyőrség egy részét képezé, valami 800 főből állott. A többi dragonyos-ezredek létszáma ellenben apadt, főként a Gyürky halála és Babócsay el-este után egyesített gróf Forgách-Gyürky-féléé. Lehet, hogy az Esterházy-féle ennek romjaiból nyerte gyarapodását.)

A *Hans Jacob Ditrich-féle udv. reguláris gyalogezred* 1710 augusztus 7-én, a gönczi táborban számláltatott meg. Az eredmény nagy csökkenést mutat; a tényleges létszám fölötte csekély. Törzstiszt csak egy volt, maga az ezredes. A törzs 9 fő. A századok: 1. granátos-század, 53 fő; 2. a Leib-compánia 48; 3. az őrnagyi, 28; (a századparancsnok helye betöltetlen); 4. Bischnier kapitányé, 29; 5. Fischer kapitányé, 31. (Több század nem volt már.) Összesen 198, a törzsszel együtt 207 fő. Summa portionum 282 $\frac{1}{2}$. Aláírva: Jacob Ditterich, m. p.

Ennél ugyan valamivel erősb, de mégis gyér vala a *Fierville-féle udvari gyalog granátos-ezred* tetteges állománya is, — mely ezred két nappal utóbb, 1710 augusztus 9-én, alkalmasint szintén a gönczi táborban, mustráltatott meg. Fierville lovag ekkoriban, Rákóczi megbízásából, diplomatai küldetésben fáradozott külföldön; ezredét *Sognier* százados vezénylé. («Ejusdem I. Regiminis Commendans: Capitaneus Sonyer, m. p.» szól aláírása.) Törzstiszt nem volt jelen. A törzs 7 személy. A századok száma hat. 1. Leib-compánia, 50 fő, kikből 12 beteg; 2. az őrnagyé, 43; 3. Sognier (így írva) kapitány százada, 41; 4. Chantim kapitányé, 40; 5. Du Pless-é, 39; 6. Rollené, 43. Összesen 256, a törzsszel együtt 263 fő. Summa portionum 381.

Érdekes egy, ugyanezen ezred fölszerelését illető, ekkori jegyzék: «Munkácson lévő, franczia regiment partékájának és mundírungjának consignatiója. — Angliai posztóbúl való (tehát tiszt), pazamánttal prémezett dolmány, nro 25; nadrág, hasonló

25; francia mente 25; pázamányos öv 25; patrontás 25; aranyozott nyakravaló 32. Strázsamestereknek való angliai kék mente 9; dolomány 9; nadrág 9; süveg 7. Granatérosoknak való hosszú mente, remek-posztóbúl, 190. Gyalog-sátor, 37. Remek-posztó, vég 79. Öv fekete bőrbül 917. Item, Patakon vagyon kész dolmány, veres 143, nadrág, kék 50.»

Ebből láthatjuk, hogy ezen, francziákból álló udvari ezrednek csakugyan francia szabású egyenruházata is volt; és pedig: a legénységnek vörös, s az altiszteknek kék mentéje, dolmánya és kék nadrágja. A tisztek dolmányai, vagyis francia fegyverkabátjai és térdnadrágjai arany-paszománttal valának szegélyezve, s aranyozott nyakkendőjük volt.

1710 augusztus 7-én az abaúj-szántói táborban mustrálták meg az udv. testőrző palotás-ezred egy részét, 6 századot, mely Boda István őrnagy parancsnoksága alatt álla. Hogy mily irtóztató mérvben leapasztotta az ekkor épen legjobban dühöngött pestis-ragály — részint elhalás, részint széteszlás által — a gyalogság létszámát: szomorúan bizonyítja ez a táblázat, a mely szerint a különben oly komplett állományú palotás-regiment hat százada ekkor tényleg csak 253, a törzsbeliekkel együtt 266 főre ment. (Eperjesen voltak helyőrségben; a pestis elől kellett kihozni őket, a ki még megmaradt.) Ugyanitt volt táborban Nyáray László dandárnok gyalog-ezredéből egy század; ez, Lippay János őrnagy augusztus 9-iki kimutatása szerint, 72 emberből állt. (Az ezred maga Kassán képezett helyőrséget, a Radics-ezreddel együtt.)

Végre még egy létszám-kimutatási táblázat fekszik előttünk, a szabadságharcz ügyére oly végzetes folyamatú 1710-ik esztendőt befejező hónapról. Ez gróf Bercsényi reguláris karabélyos és dragonyos ezredének, a Győri Nagy János vezénylete alattinak, szintén nagyon megfogyott állományát tünteti föl. Kelt Unghvártt, az ezred ekkori állomáshelyén, december 1-én, az ezredes által kiadva, aláírva. Alezredes: Pexa Imre, őrnagy: gr. Esterházy László volt. Törzs = 9 fő. A századok: 1. Leib-compánia, 45 fő; 2. al-ezredesi, 46; 3. őrnagy, 27; 4. Gilligh kapitányé, 56; 5. br. Berényi Ádám kapitányé, 36; 6. Fekete kapitányé, 46; 7. Csákváryé, 47; 8. Péchyé, 32; 9. Mülleré, 33; 10. Stemflicheré, 18. Összesen 386, a törzsszel együtt 395 fő. Ebből helyben vala 222, a többi kivezé-

nyeltetett; és pedig valami 150 vitézt maga Bercsényi tábornagy vitt magával, földzetül lengyelországi útjára, — a honnét vissza nem tért soha többé. Udvari palotás gyalogjaiból is — kik társzekereit kísérték — elvitt pár századot. Ezek képezték aztán utóbb a lengyelországi Brzezan vára magyar őrségét.

*
*
*

Ez a legutolsó keletti mustra-tabella a vörösvári Rákóczi-leveletárban. A később, nevezetesen 1711-ben kiállítottak, már nem jutottak el a fejedelemhez, hanem br. Károlyi Sándor meghatalmazott tábornoknak nyújtattak be, — a ki aztán, mint tudjuk, hosszas alkudozások után, 1711 april 29-én megkötötte s a Szathmárra összegyűlt szövötközött rendekkel és hadi főtisztekkel ratificáltatta a *szathmári békeszerződést*, mely a háborúnak végét vetett. Gróf Pálffy János tábornagy és cs. teljhatalmazott biztos jelentése szerint, a békekötés ünnepélyes kihirdetése és az eskületétel után a kurucz lovasságból a nagymajtényi mezőn, 1711 május 1-én 13,000 ember tette le a zászlókat (*nem a fegyvert!*), a hadakozás megszűntének jeléül, és oszlott szét, haza; ugyanezt tevő a Szamoson túl, közel a máramarosi szélekhez, egy kisebb tábor: 5000 ember; tehát összesen (még mindig!) 18,000 lovas vitéz. Ezekhez járúlnak még a Kassa, Munkács, Unghvár, Huszt és Kővár várakbeli helyőrségek, az unghi, beregi, máramarosi széleken tanyázó, végre a Rákóczi-val, Bercsényivel Lengyelországba kibujdosott hadak, (Charière, Fierville, Dittrich, Draguly egész ezredei, Pongrácz János ezredes hajdúinak maradványával, a testőrző székely kópiások egy része, Cserey János alezredessel, stb.). Egy szóval, a fejedelem hadereje a szathmári békekötés idejében — oly sok csapás után is — rátelt még 30—32,000 főre, kivált ha a gróf Mikes tábornokkal Moldovába szorult székely csapatokat s a Pápay Gáspár alezredessel a temesvári pasa oltalma alá vonult erdélyi hadtörödékeket is ide számítjuk. A Lengyelországba menekültek azután orosz, lengyel, porosz és francia szolgálatba állának és számos híres fő tiszt került ki közülök a külföldön, pl. gróf Bercsényi László, francia maréchal, gr. Pollereczky Mátyás és Nyitrai br. Tóth András, szintén francia tábornokok, gróf Esterházy Bálint, Dávid Zsigmond és

Dessewffy Miklós francia huszárezredek; Máriássy Ádám, előbb orosz, azután lengyel, Draguly Farkas, orosz, Kosztolányi Jávorka Ádám, Cserey János és Péchy Miklós (volt palotás kapitány), lengyel ezredek, stb. Salamonfai Ráttky György francia altábornagy is kurucz ezredes volt előbb: de ő már a szathmári békét jóval megelőzőleg, Rákóczitól — mint kiváló könnyű-lovassági parancsnok — küldetve, lépett XIV. Lajos szolgálatába.

A mi az itthon maradottakat illeti: a békeszerző Károlyi Sándor — dús anyagi jutalmak mellett — cs. kir. altábornagyi és grófi rangot kötött ki magának, s utóbb tábornaggyá lön. — Gr. Pálffy nagyon szeretett volna a majtényi mezőn utoljára összegyűlt kurucz lovas-hadakból, mint harcedzett, vitézi népből, legalább egynehány huszárezredet császári szolgálatra megnyerni; igen kínálá, hívta, biztatta a katonaságot: vegyenek föl hópénzt; s a tiszteket: vállaljanak a cs. hagseregben, eddig bírt rangjaiknak megfelelő, alkalmazást! Kivált a vakmerő *Beleznayt*, az alföldiek közt leghíresebb katonát: *Nyúzó*t, *Ocskay Sándort*, *Rácz András*t sokat kérte: de mindnyájan határozottan vonakodtak, s úgy a katonaság is, — inkább hazaszéledt. Nyúzónak, ki pór szülőktől származott, Pálffy czímerlevelet eszközölt ki Bécsben; azonban, mivel a czímerben kétfejű sas volt: a nyakas kurucz óbesternek nem kellett a nemesség, — a cifra armálist ott hagyta Károlyi Sándornál. (Még ma is ott hever az, a gróf Károlyiak levéltárában, egy másik híres alföldi kurucz törzstiszttel, Pikó Demeterével együtt.)

A szathmári békeokmányt, legfelsőbb ratificatióra, Bécsbe vitt küldöttség egyik tagja: Csajághy János, gyalogsági dandárnok vala az egyetlen, a ki az Eleonóra régens-császárnőtől kiténtetésül nyert aranyláncz mellett, a cs. kir. ezredesi pátenst elfogadá, megígérvén, hogy volt ezredét összegyűjtendi. De mivel a protestánsok vallásszabadsága mellett nagyon buzgólkodott s ez ügyben külön memorandumokat nyújtott be: a bécsi minisztereknek e körülmény szemet szúrt. A memorandumok tárgyalás nélkül visszautasítottak, — Csajághy pedig, útra indúlta előtt, gyanús tünetek közt megbetegedvén, haza, Pápára, sem juthatott el többé; útja közben, egykori kedves tábornoka, gr. Esterházy Dániel sopronmegyei peresznyei házánál, meghalt.

A többi honnmaradott nevezetesb kurucz főtisztek közül még utóbb is csak igen kevés vállalt szolgálatot. Halász Péter és Bagossy László ezredesek, az 1716—17-iki hadjáratban, a török ellen vitézül küzdöttek; főként az előbbi, nagy személyes bravourjával tűnt ki, s Belgrád alatt majdnem halált okozó sebet vón. Gróf Gyulay István és Beleznay János, — kik a kurucz-világban még igen ifjak valának, — később császári szolgálatba lépven, tábornokokká emelkedtek idővel, az 1740-es évek háborúiban, a poroszok ellen. Oda ment, a Pest vármegyei nemesség huszárezrede élén, az öreg Dabasi Halász Péter is; de 1741-ben Sziléziába érkezvén, Teschenben, június 7-én, meghalt.

E dolgok azonban messze túlmennek felőlelt tárgyunk keretén. Befejezzük tehát közleményünket, azon reményben, hogy adatainknak a hadtörténet-író tán némi hasznát fogja vehetni.

THALY KÁLMÁN.